INFLUENȚA TEORIILOR LINGVISTICE ÎN ÎNVĂȚAREA LIMBILOR STRĂINE

Joan LLINÀS SUAU
Universitatea din Bucureşti

Abstract: *The aim of this paper is to describe the way which has brought to today's communicative approach in second language acquisition. On one hand, there are taken into account the main methods that have been applied for teaching of second (foreign) languages. On the other, there are explained the principal linguistic and discourse theories which have changed the perspective on what to learn a second language means.*
Key words: *discourse theory, language acquisition, linguistic theory*

1. Introducere şi precizări terminologice

În rândurile care urmează se va proceda la o scurtă descriere a legăturilor dintre lingvistica şi teoria comunicării şi diferitele metode care s-au aplicat de-a lungul ultimului secol pentru învățarea limbilor străine. Ne vom limită la o generalizare în care sunt incluse acele metode mai răspândite, neluând în seamă alte metode care nu s-au bucurat de o aplicație pe o scară largă (de exemplu, metoda de răspuns fizic total, metoda silențioasă, sugestopedia etc). De asemenea, descrierea conceptelor va lua în seamă doar aspectele cele mai pertinente; pentru o explicație amănunțită trimitem la bibliografie. În ultimă instanță, scopul este acela de a explica calea parcursă până la actuala perspectivă comunicativă şi prin sarcini (*tasks*).

Subiectul acestei comunicări îl constituie învățarea limbilor străine sau mai degrabă *însuşirea limbilor străine* (ÎLS). În domeniul ÎLS (*Second Language Acquisition*) se face deosebirea între *învățare* şi *însuşire*: primul termen se referă la procese conştiente care intervin în acest proces (memorizarea lexicului, a verbelor etc.; în general, orice legat de faptul că o limbă este învățată într-un context formal, într-o sală de curs cu un profesor), în timp ce al doilea face referință la procese inconştiente care apar şi în cazul ÎLS în context aloglot (unde limba locului în care are loc procesul de învățare diferă de limba învățată, de exemplu România pentru învățarea limbilor catalană sau spaniolă). Pe de altă parte, această diferențiere permite explicarea proceselor care intervin atunci când o limbă este învățată într-o situație de imersiune lingvistică fără să existe învățământ formal.

De asemenea, se deosebeşte între L1 (limba maternă sau prima în ordinea cronologică) şi L2 (orice limbă străină, fie ea a doua sau a treia în ordine cronologică, în afară de situațiile de bilingvism social).

În sfârşit, se va folosi cuvântul "perspectivă" şi nu "metodă" pentru a face referință la actualele tendințe în didactica L2 în concordanță cu terminologia domeniului.

2. Metodele tradiționale

Sub această denumire se includ toate metodele de predare a limibilor străine care de fapt nu aveau a bază nicio teorie lingvistică (sau principii legate de lingvistică sau teoria comunicării). Aceste metode sunt cunoscute şi sub numele *gramatică şi traducere* deoarece tehnica principală era traducerea, odată ce persoana care studiază L2 învățase regulile gramaticii acestei limbi. Această metodă de predare de fapt folosea tehnicile utilizate în predarea limbilor clasice (latina şi greaca). Trăsăturile definitorii ale acestei metode se pot rezuma astfel:

BDD-A5495 © 2006 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:55 UTC)

- cel care învaţă este expus la gramatica L2 fără să i se acorde şansa de a descoperi el însuşi (inducţie) aceste reguli pe baza unor texte (orale sau scrise);
- deci capacitatea memoristică are un rol important în procesul de învăţare L2 (pe ele se va baza succesul celui care învaţă);
- textele la care este supus cel care învaţă (*input*) sunt artificiale, niciodată reale; cel care învaţă nu este expus la texte orale (auditive) în L2;
- nu se are în vedere capacitatea de a comunica oral în L2 pentru că nu se urmăreşte ca cel care învaţă să fie capabil de a folosi limba respectivă într-un context real de comunicare.

3. Metodele structurale

Acestea constitue prima încercare în acest domeniu de a traspune o teorie lingvistică la o metodă de predare / învăţare a unei limbi străine. Teoria lingvistică este structuralismul american, marcat de figura lui Bloomfield. Acesta este autorul primelor metode structuraliste bazate pe teoriile lui despre limbă. Structuralismul consideră limba un ansamblu de structuri şi, în consecinţă, dacă structurile unei limbi sunt învăţate, limba respectivă va fi însuşită de către cel care învaţă. Tehnica folosită pentru învăţarea structurilor este repetiţia lor. Trăsăturile care definesc aceste metode sunt următoarele:

- ca şi în cazul metodelor tradiţionale, cel care învaţă limba este expus la structurile care constituie obiectul învăţării; în acest scop, se pot folosi mici dialoguri în care apar structurile vizate. Totuşi, din nou persoanei care învaţă nu-i este dată şansa de a descoperi aceste reguli pe baza unui procedeu inductiv;
- sunt elaborate exerciţii pentru învăţarea acestor reguli, exerciţii care constau în repetarea structurilor vizate (de exemplu, înlocuirea obiectelor verbale cu pronume, conjugarea verbelor la timpul potrivit etc.);
- cu toate că cel care învaţă se exprimă în L2, această exprimare se limitează la citirea soluţiilor cu voce tare, fără ca el să aibă iniţiativa de a construi un text;
- totuşi, pentru prima dată în ÎSL se pune accent pe fonetica L2.

3. Către o perspectivă comunicativă

După metodele structuraliste, teoriile lingvistice nu vor da naştere unor metode specifice. Noile perspective sau şcoli vor furniza însă principiile teoretice care vor fi adoptate de ÎSL şi incluse în noile metode ce vor apărea, structuralismul rămânând singurul caz de identitate între o teorie şi o metodă..

3.1. Contribuţia generativistă

Generativismul va lăsa o amprentă considerabilă în domeniul ÎSL, îndeosebi datorită concluziilor la care va ajunge în cercetarea proceselor de însuşire a limbilor materne (L1). Acestea sunt:

- înainte de a scoate primele sunete / cuvinte (care pot fi *greşite*) copilul îşi petrece o lungă perioadă ascultând sau fiind expus la L1 (o aude în jurul lui);
- copilul îşi însuşeşte L1 în mod inconştient (fără cărţi, dicţionar sau profesor);
- copilul trece printr-o perioadă (ani) în care nu stăpâneşte L1, astfel încât face greşeli (*nu vorbeşte bine*) atunci când încearcă să folosească limba;
- copilul este capabil de a forma (genera) secvenţe (propoziţii) pe care nu le-a auzit înainte.

Aceste principii vor revoluţiona teoriile în lingvistică, dar şi în ÎSL. Legat de ele, se dezvoltă un alt concept care va schimba de acum înainte direcţia în domeniul ÎSL: este vorba de competenţa lingvistică, sau altfel spus, de faptul că orice vorbitor, prin faptul

BDD-A5495 © 2006 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:55 UTC)

că a învățat L1 în mod natural, este capabil de a spune ce este şi ce nu este corect sau acceptabil în L1 a sa. Toate aceste inovații vor avea un corespondent în domeniul didacticii limbilor străine, principalele consecințe care se desprind din ele fiind următoarele:

- cel care învață trebuie expus la L2 (*input*) în mod continuu prin texte scrise, dar şi orale;
- greşelile pe care le fac cei ce învață limba nu mai sunt privite ca o deviere de la normă care trebuie corectată pe loc; de acum înainte greşeala este considerată parte integrantă a procesului de ÎLS şi se acceptă faptul că cel care învață va face greşeli înainte de a stăpâni bine L2;
- la fel ca la copii, trebuie sporită capacitatea persoanei care învață de a comunica alcătuind propoziții (enunțuri) pe care nu le-a auzit / văzut înainte; repetiția unor propoziții nu mai este considerată o tehnică valabilă de a învăța o L2; cel ce învață trebuie să fie capabil de a genera texte.

Aceste considerații vor schimba radical concepția ÎSL; după cum se vede, ele reprezintă o adevărată noutate față de principiile care stăteau la baza metodelor strcuturaliste sau tradiționale. Totuşi, trebuie amintit că această şcoală nu va da naştere unor metode didactice proprii.

3.2. Contribuția sociolingvistică

După generativism, conceptul de competență va fi succesiv modificat cu scopul de a oferi o imagine cât mai clară a procesului de comunicare. Astfel, se va ivi nevoia de a include dimensiunea socioculturală a limbii (Hymes: 1971) pentru dezvoltarea unei teorii despre uzul limbii şi cei care o folosesc, deoarece o asemenea teorie nu poate fi bazată doar pe criteriile de gramaticalitate şi acceptabilitate. Pentru prima dată apare astfel conceptul de *competență comunicativă*, competența lingvistică continuând să fie unul dintre parametri dar nu şi singurul.

În domeniul ÎLS, acest principiu va însemna că printre obiective trebuie să se numere şi capacitatea persoanei care învață limba de a-şi schimba felul de a vorbi în funcție de situația (contextul) comunicativă, în consecință vor trebui elaborate exerciții care să pună în practică această abilitate. Cu alte cuvinte, cel care învață trebuie să fie capabil de a elabora texte adecvate contextului de comunicare, iar acest lucru implică nevoia de a se acorda atenție *contextului*, un alt concept care în actualele tendințe în didactica L2 înseamnă că orice text, scris sau oral (*input*), la care este expus cel care învață trebuie contextualizat, adică pus în legătură cu o situație de comunicare. Astfel va lua naştere în didactica L2 interesul pentru texte (orale sau scrise) adevărate sau cât mai aproape de realitate, renunțându-se la textele elaborate *ad hoc* pentru a scoate în evidență structurile care constituie obiectul învățării.

3.3. Contribuția pragmatică

Cu toate că Pragmatica, la fel ca Sociolingvistica, este independentă ca disciplină de ÎLS şi, de fapt, nu s-a reflectat în nici o metodă, principiile ei au influențat evoluția conceptelor de limbă şi de competență lingvistică aplicate în didactica L2. Generalizând, contribuțiile unor autori ca Austin sau Searle visează intențiile vorbitorului şi legatura acestora cu forma pe care o ia mesajul. Mai târziu, deja în domeniul ÎSL, Widdowson (1978) va reelabora conceptul de competență comunicativă dintr-o perspectivă asemănătoare cu cea a lui Hymes, cu toate că apropierea lui porneşte din retorică şi analiza discursului. Pentru acest autor aspectul cel mai important în didactica L2 este învățarea regulilor de uz, ceea ce implică să se acorde aceaaşi

BDD-A5495 © 2006 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:55 UTC)

importanță atât competenței gramaticale, cât şi competenței comunicative. Sarcina pedagogiei ar fi, în concecință, să elaboreze probleme care să-l oblige pe cel care învață limba să se implice în proceduri discursive organizate pe diverse criterii, astfel încât L2 să fie însuşită chiar în procesul de învățare. Această nouă perspectivă apare tocmai pentru a compensa marea lacună a metodelor structurale, şi anume incapacitea persoanei ce învață limba de a-şi folosi în mod potrivit cunoştințele, chiar dacă aceste metode vizau obținerea competenței gramaticale. În cuvintele lui Widowson, se viza limba ca sistem (*usage*) şi nu limba ca uz (*use*).

Pentru definirea criteriilor discursive, acest autor propune organizarea problemelor pe o scară de complexitate crescătoare, care să se reflecte într-un program (*syllabus*) structural. Această propunere de program gradat (care nu se bazează doar pe conținuturi gramaticale) va fi cel care se aplică până astăzi în perspectiva comunicativă a ÎSL.

3. 4. Competența comunicativă

Toate aceste inovații născute în cadrul lingvisticii sau al teoriilor comunicării vor fi integrate în conceptul de competență comunicativă (Canale, 1983) în domeniul ÎLS. După acest autor, folosirea comunicativă a limbii include:

- competența gramaticală sau stăpânirea codului lingvistic: cunoaşterea unor elemente strict lingvistice care aparțin codului limbii (lexic, morfosintaxă, semantică, fonologie, ortografie);
- competența sociolingvistică sau uzul adecvat şi înțelegerea unei limbi în diferite contexte sociolingvistice, căpătând astfel importanță adecvarea sensurilor şi a formelor (sens-semnificant);
- competența discursivă sau îmbinarea şi interpretarea sensurilor şi a formelor pentru obținerea unui text unitar în diferite maniere (conversație informală, argumentare, o rețetă etc.), folosindu-se elemente de coeziune pentru punerea în legătură a formelor (uzul pronumelor, al sinonimelor, al unor structuri paralele etc.) cu regulile de coerență pentru organizarea sensului (scoaterea în evidență a anumitor informații, obținerea unei anume proporții între ideile exprimate etc.). Se aplică şi la înțelegerea (percepția) unui discurs;
- competența strategică: stăpânirea strategiilor verbale şi non verbale pentru a compensa unele lipsuri sau greşeli în cadrul comunicării cauzate de o competență insuficientă sau de o limitare a acțiunii şi pentru a scoate în evidență efectul retoric al enunțurilor.

După Canale, aceste patru competențe sunt indispensabile pentru succesul celui mai simplu act de comunicare. Ele capătă un rol important îndeosebi în situații de comunicare mai complicate şi trebuie de asemenea să ajungă la un anumit nivel de automatizare pentru a fi mereu la dispoziția celui care învață limba, astfel încât el să poată răspunde rapid şi adecvat. În acest scop, se vor propune activități în care persoana ce învață va fi obligată să folosească L2.

4. Concluzii

Perspectiva comunicativă actuală în ÎSL propune ca tehnică de însuşire / învățare a unui L2 uzul ei (oral şi în scris) de la începutul procesului, conținuturile fiind gradate în mod secvențial, iar această gradare nemaifiind bazată doar pe structurile gramaticale ale L2.

S-a văzut cum s-ajuns la această perspectivă pornind de la metode tradiționale, bazate pe gramatică şi traduceri (fără exprimare orală), şi trecându-se prin metodele cu

BDD-A5495 © 2006 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:55 UTC)

bază structurală, care aveau ca scop tot însuşirea structurilor gramaticale, lăsând la o parte regulile de folosire a L2. După contribuțiile generativismului, ale sociolingvisticii şi ale pragmaticii s-a ajuns la un model de învățare a limbilor străine bazat pe folosirea adecvată a limbii în diferite contexte de comunicare, punându-se accent pe exprimarea orală liberă şi pe cele patru competențe care alcătuiesc competența comunicativă, nu doar pe competența gramaticală.

În următorul tabel sunt prezentate pe scurt diferitele metode analizate şi elementele care le caracterizează şi le diferențiează.

○ deducție (întâi structurile, apoi practica) ○ greşeala necesită corectare pe loc ○ modele de limbă (*input*) decontextualizate şi false (texte *ad hoc*) ○ exprimare orală redusă la repetiție	metode tradiționale metode structuraliste
○ inducție (cel care învață are şansa de a descoperi el însuşi regulile) ○ greşela ca parte a procesului de însuşire L2 ○ modele de limbă (*input*) contextualizate ○ abilități receptive (înțelegerea de texte orale şi scrise) legate de o situație anume de comunicare ○ exprimare orală legată de o situație anume de comunicare	metode situaționale
○ inducție (el însuşi are şansa de a descoperi el însuşi regulile) ○ greşeala ca parte a procesului de însuşire L2 ○ modele de limbă (*input*) contextualizate ○ abilități receptive (înțelegerea de texte orale şi scrise) ○ exprimare orală liberă	perspectiva comunicativă şi prin sarcini

Bibliografie

Austin, J., *How to do things with words*, Clarendon, Oxford, 1962

Bloomfield, L., *Language*, Henry Hold, New York,1933

Bloomfield, L., *Outline Guide for the Practical Study of Foreign Languages*, Linguistic Society of America, Baltimore, 1942

Cadru European de Referință pentru Învățarea Limbilor Străine, www.cervantes.es

Canale, M., "From communicative competence to communicative language pedagogy", în Richards & Smith, *Language and Communication*, Longman Group, 1983

Finocchiaro, M., Brumfit, C., *The Functional-Notional Approach. From Theory to Practice*, Oxford University Press, New York, 1983

Grice, H., "Logic and conversation", în Cole & Morgan (eds.), *Syntax and Semantics: Speech Acts*, Academic, New York, 1975

Hymes, D.H., *On Communicative competence*, University of Pennsylvania Press, Filadelfia, 1971

Larsen-Freeman, D., Long, M., *An Introduction to Second Language Acquisition Research*, Longman Group, Londra, 1991

Searle, J. R., *Expression and meaning: Studies in the theory of speech acts*, Cambridge University Press, Cambridge, 1979

Widdowson, H.G., *Teaching Language as Communication*, Oxford University Press, Oxford, 1978

BDD-A5495 © 2006 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:55 UTC)